

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัย เรื่อง ลักษณะทางสังคมและจิตวิทยาของนักศึกษาชั้นปีที่ 3 มหาวิทยาลัย เชียงใหม่ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นพื้นฐานและกรอบความคิดในการศึกษาครั้งนี้ ซึ่งได้นำเสนอตามลำดับประเด็นดังต่อไปนี้

1. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางสังคม

- การรับรู้บรรยากาศความเป็นประชาธิปไตยในสถานศึกษา
ความหมายของประชาธิปไตย
การรับรู้บรรยากาศความเป็นประชาธิปไตย
หลักในการปลูกฝังการรับรู้ความเป็นประชาธิปไตย
การจัดกระบวนการเรียนการสอนที่ส่งเสริมประชาธิปไตย
ความสัมพันธ์ของนักศึกษากับบุคลากรในมหาวิทยาลัย
การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตย

2. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางจิตวิทยา

- แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์
ความหมายของแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์
ทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์
ลักษณะของผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์
องค์ประกอบที่สัมพันธ์กับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์
- ทักษะคิดต่อการเรียน
ความหมายของทักษะคิด
องค์ประกอบของทักษะคิด
บ่อเกิดของทักษะคิด
การสร้างความสำเร็จในการเรียน

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางสังคม

ตามวัตถุประสงค์นโยบายแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ. 2541-2544 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, หน้า 7) ได้เน้นการพัฒนาคนเป็นสำคัญ โดยให้ประชาชนได้มีโอกาสที่จะพัฒนาตนเองให้เต็มศักยภาพและสามารถปรับตัวอย่างรู้เท่าทันกระแสการเปลี่ยนของโลกและเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งเป็นในทำนองเดียวกับแผนพัฒนาการศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรม ระยะที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544) ของกระทรวงศึกษาธิการ (กระทรวงศึกษา ธิการ, หน้า 61) ซึ่งได้กำหนดนโยบายการพัฒนาคุณภาพของประชากรไว้ 11 ประการ และนโยบายข้อที่ 7 เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย มุ่งเน้นให้ผู้เรียนรู้จักปรับตัวและทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ มีความรู้ เห็นคุณค่าในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย มีความสำนึกที่ต้องร่วมกันป้องกันและพัฒนาประเทศชาติ ตามปณิธานในการมุ่งมั่นจะพัฒนาคนอย่างเหมาะสมทั้งด้านจิตใจ สังคม สติปัญญา สุขภาพ พลานามัย และการประกอบอาชีพ เพื่อให้ประชากรในชาติ มีนิสัยรักการพัฒนาตนเอง มีหลักศาสนาเป็นครรลองชีวิต มีจิตสำนึกในความเป็นไทย ดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างสันติสุข มีส่วนร่วมรับผิดชอบการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืนของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ชุมชน สังคม ประเทศชาติ ตลอดจนในประชาคมโลก และนโยบายดังกล่าวได้สอดคล้องกับมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ที่สนับสนุนกิจกรรมนักศึกษา เพื่อสร้างเสริมวัฒนธรรมที่พึงประสงค์ ให้มีสำนึกในความเป็นพลเมืองดี มีระเบียบวินัย มีมนุษยสัมพันธ์ สามารถทำงานร่วมกับคนอื่นได้ มีจรรยาบรรณทางวิชาการและวิชาชีพ พึ่งพาตนเอง มีการแข่งขันที่ยุติธรรม สามารถปรับตัวได้ตามการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี และมีสำนึกของการรักษาสมดุลภาวะแวดล้อม (กองแผนงาน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2542, หน้า 18)

จากนโยบายหลักที่กล่าวมาข้างต้นทำให้ผู้ศึกษาเห็นว่า สภาพทางสังคมและจิตวิทยาของนักศึกษาเป็นตัวการสำคัญที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนและคุณภาพของนักศึกษา ซึ่งมีความจำเป็นที่จะต้องสำรวจ และค้นคว้าวิจัยทั้งทางด้านสังคมและจิตวิทยา โดยเฉพาะในด้านสังคม ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องถึงการอยู่ร่วมกันในสังคม และรับรู้บรรยากาศความเป็นประชาธิปไตยของมนุษย์ ดังที่ โยธิน ศันสนยุทธและคณะ (2533, หน้า 327) ได้เขียนไว้ว่า Aristotle เป็นบุคคลแรกที่กล่าวว่ามนุษย์เราเป็น “สัตว์สังคม” เราถูกอิทธิพลโดยและมีอิทธิพลต่อผู้อื่นตลอดเวลา เราต้องการผู้อื่น เพื่อเรียนรู้จากเขา เพื่อช่วยเหลือ เพื่อบงการ เพื่อพึ่งพา หรือเพียงเพื่อได้อยู่ด้วย ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ เป็นส่วนตัวอย่างโดดเด่นยิ่งนั้น ไม่เพียงพอ มนุษย์จะต้องปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นตลอดเวลา เรามิได้เพียงแต่เป็นตัวของเราเองและไม่เหมือนใคร ถูกเราหล่อหลอมและปั้นแต่งโดยผู้คนรอบข้างเราด้วย เช่น

เดียวกับ ทรงพล ภูมิพัฒน์ (2538, หน้า 48) ได้กล่าวว่า มนุษย์เป็นสัตว์สังคม ดำรงชีวิต กระทำกิจกรรมอยู่ร่วมกัน ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันตลอดเวลา การที่คนเราจะมีชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างราบรื่น จำเป็นต้องมีแกนกลางของสังคมยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติร่วมกัน สำหรับ Durkheim (Emile Durkheim ,อ้างในสุวิทย์ รุ่งวิสัย, 2526, หน้า 11) ให้ความเห็นไว้ว่า การอยู่ร่วมกันของสมาชิกของสังคม เราต้องมีความสัมพันธ์ต่อกัน จะต้องมีความเกี่ยวข้องกันอยู่เสมอ ใกล้ชิดบ้าง ห่างเหินกันบ้าง ในการจัดกิจกรรมร่วมกัน นักศึกษาก็ต้องให้ความร่วมมือช่วยเหลือทำหน้าที่ต่างกัน เพื่อให้กิจกรรมนั้นสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ดังนั้น การปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับคน บุคคลกับสภาพแวดล้อมทางสังคมเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เพราะกระบวนการเหล่านี้ คือ ความสนใจในพฤติกรรมสังคมของเราที่ถูกอิทธิพลโดยปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยทางสถานการณ์ การเข้าใจพฤติกรรมจะกระทำได้โดยดูทั้งสถานการณ์ทางสังคม และบุคลิกลักษณะพิเศษส่วนตัวใด ๆ ที่บุคคลนำมาในสถานการณ์นั้น ๆ ซึ่งการศึกษาลักษณะทางสังคม ด้านการรับรู้บรรยากาศความเป็นประชาธิปไตยในสถานศึกษา จะมีความสำคัญยิ่งต่อการเสริมสร้างคุณภาพของนักศึกษา และการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ความหมายของประชาธิปไตย

คำว่า “ประชาธิปไตย” หรือ Democracy มีรากศัพท์เดิมมาจากภาษากรีก คือ “Demos” หมายถึง ประชากรกับ “Kratos” หมายถึง การปกครองรวมความแล้วหมายถึง การปกครองโดยประชาชน ส่วนในภาษาไทย คำว่า ประชาธิปไตยเป็นคำที่กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ทรงบัญญัติ แยกได้ 2 คำ คือ “ประชา” หมายถึง ประชาชน กับ “อธิปไตย” หมายถึง อำนาจสูงสุดของประชาชน (สมพงษ์ เกษมสินและจรูญ สุภาพ, 2526, หน้า 52) ซึ่งความหมายของประชาธิปไตยนั้น นักรัฐศาสตร์และนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ในมุมมองที่แตกต่างกันดังนี้

ซาโรซ บัวศรี (2516 ,หน้า 29) ได้ให้ความหมายของประชาธิปไตยไว้ว่า เป็นแนวทางในการดำรงชีวิตของบุคคล ซึ่งบุคคลในสังคมประชาธิปไตยจะต้องมีคุณลักษณะ 3 ประการ คือ

1. ให้เกียรติและเคารพแก่บุคคลทั้งปวง คือ ต้องให้เกียรติเคารพต่อบุคคลอื่นทั้งทางกาย วาจา และใจ เช่น ทางกายก็ให้แสดงความรักต่อกัน ทางวาจาก็ให้โอกาสผู้อื่นพูดแสดงความคิดเห็น ทางใจก็ไม่คิดลบหลู่ดูหมิ่นผู้ใด

2. ช่วยเหลือแบ่งปัน ให้ความร่วมมือ และการมีส่วนร่วม คือการอยู่ร่วมกันจะต้องมีการแบ่งปันทั้งด้านความรู้ ประสบการณ์ ความคิดเห็น และสิ่งของซึ่งกันและกัน ทุกคนจะต้องช่วยกันทำงานเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ได้ร่วมกันกำหนดไว้

3. ยึดถือทางแห่งปัญญา คือ การรู้จักแก้ปัญหาโดยใช้เหตุผลและสติปัญญา หรือแก้ปัญหาโดยสันติวิธี ไม่นำเอาอารมณ์และกำลังมาเป็นเครื่องตัดสินใจปัญหาต่าง ๆ

ในส่วนของจรรยา สุภาพ (2518, หน้า 153) ได้ให้ความหมายประชาธิปไตยว่า หมายถึงระบบทางการเมืองการปกครองที่ให้ปกครองตนเอง หรือการปกครองโดยประชาชน ซึ่งอาจเป็นทางตรงหรือทางอ้อมโดยผ่านสภาผู้แทนราษฎรก็ได้ การปกครองตนเองนี้ เรียกว่าประชาธิปไตย ซึ่งประกอบด้วยหลักการขั้นมูลฐานหลายประการ คือถือว่าบุคคลมีคุณค่า และมีความเท่าเทียมกันมนุษย์เป็นผู้มีเหตุผล และสามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการปกครองตนเองได้เป็นอย่างดี

สำหรับสมพงษ์ จิตระดับ (2535, หน้า 17) ได้ให้ความหมายของประชาธิปไตย ไว้คือการมีส่วนร่วมซึ่งมีหลายระดับ โดยเปิดโอกาสให้ทุกคน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงออกตามสิทธิขั้นพื้นฐานของสังคม การยอมรับฟังเสียงข้างมากเป็นวิถีทางในการตัดสินใจแก้ปัญหาต่าง ๆ หรือการมีทางเลือกหลาย ๆ ทางที่มีความหลากหลายของความคิด

นอกจากนี้ พจน์ สะเพียรชัย (2524, หน้า 22) ได้ให้ความหมายของประชาธิปไตย ไว้ว่าเป็นการเชื่อในหลักของเหตุผล มีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างอิสระ ทำให้เพิ่มพูนความรู้และความสามารถในการแก้ปัญหา มีการประสานงานที่ดีทำให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน เน้นการฝึกให้พึ่งตนเอง อิสระภาพ การใช้เหตุผลเคารพในสิทธิของผู้อื่น รักษาสิทธิของตนและความยุติธรรม

จากความหมายต่าง ๆ ข้างต้น อาจสรุปได้ว่า ประชาธิปไตย มีความหมาย 2 นัย คือ

นัยที่หนึ่ง การปกครองซึ่งให้อำนาจสูงสุดแก่ประชาชนในการปกครองประเทศให้ความร่วมมือและช่วยเหลือกันทางการเมืองการปกครองของประเทศ

ส่วนนัยที่สอง วิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมซึ่งยึดถืออุดมคติและหลักบางประการเป็นเครื่องกำหนดแบบแผนพฤติกรรมระหว่างกัน รู้จักแก้ปัญหาโดยใช้เหตุผลด้วยสติปัญญา และให้เกียรติซึ่งกันและกัน สำหรับความเป็นประชาธิปไตยในสังคมของนักศึกษานั้น ผู้วิจัยเห็นว่า นักศึกษาควรได้รับบรรยากาศความเป็นประชาธิปไตยที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ในแง่การอยู่ร่วมกันทั้งในห้องเรียน ภายในหอพักหรือความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์และเพื่อน ซึ่งจะทำให้นักศึกษาได้เรียนรู้การทำงานและทำกิจกรรมร่วมกัน ได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อคนอื่น และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข

การรับรู้บรรยากาศความเป็นประชาธิปไตยในสถานศึกษา

นอกเหนือจากการอยู่ร่วมกันในสังคมของที่มนุษย์ต้องมีหลักหรือข้อปฏิบัติหลายประการที่ทำให้มนุษย์อยู่ด้วยกันอย่างมีความสุขแล้ว การอยู่ร่วมกันในครอบครัว สังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งมนุษย์ทุกคนต้องการการรับรู้บรรยากาศความเป็นประชาธิปไตย ซึ่งผู้ศึกษามองเห็นว่ากระบวนการที่เกิดจากการเรียนรู้และการปฏิบัติ การเริ่มต้นของการเรียนและการฝึกฝนจริงแล้วต้องเริ่มต้นตั้งแต่ยังอยู่ในวัยเด็ก เพราะเป็นวัยที่มีความบริสุทธิ์ สามารถซึมซาบสิ่งที่ได้รับจากการสั่งสอนและอบรมได้โดยง่าย ดังนั้นการเรียนการสอนในสถานศึกษา จึงเป็นสถาบันที่เหมาะสมที่สุดในการปลูกฝังการรับรู้บรรยากาศความเป็นประชาธิปไตย เป็นการส่งเสริมให้นักศึกษาเกิดความรู้ความเข้าใจ และมีเจตคติที่ดีต่อระบอบประชาธิปไตย สามารถนำวิธีการประชาธิปไตยไปใช้ในการดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบัน ย่อมหมายความว่าสถาบันการศึกษาได้ปลูกฝังรากฐานอันสำคัญในการพัฒนา การอยู่ร่วมกันในสังคม

ในสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา จะมีความเป็นผู้ใหญ่กว่าเมื่อสมัยเป็นนักเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา และจะมีความเป็นอิสระมากกว่า การปกครองและการบริหารกิจการของนักศึกษา มีองค์การนักศึกษาหรือองค์กรนิสิต เป็นฝ่ายจัดการปกครองและบริหารงานกันเอง อาจารย์จะให้คำแนะนำปรึกษาหารือในกิจการที่เห็นสมควร หรือองค์การนักศึกษารับคำแนะนำ นักศึกษามีอิสระในการบริหารเต็มที่ ดังนั้นการปลูกฝังการรับรู้บรรยากาศความเป็นประชาธิปไตย จะทำให้นักศึกษาได้ฝึกความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตย และเพื่อให้นักศึกษาได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการทำงานเป็นกลุ่ม การเข้าร่วมกิจกรรมของสถาบัน นอกจากนั้นเป็นการส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้บริหาร อาจารย์และเพื่อน ส่วนตัวนักศึกษาก็จะได้พัฒนาตนเองทางด้านสังคม อารมณ์ และสติปัญญา อยู่เสมอ

นอกเหนือจากนี้ การสอนการวิจัย การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม เป็นส่วนสำคัญของภารกิจหลักของสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งเกี่ยวข้องกับนิสิตนักศึกษาโดยตรง ดังนั้น วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2536 ,หน้า 4-6) จึงกล่าวว่า มหาวิทยาลัยจำเป็นต้องศึกษาเกี่ยวกับนิสิตนักศึกษามากขึ้น เพราะลักษณะของนิสิตนักศึกษาย่อมแตกต่างกันไปตามสาขาวิชา หรือสถาบันที่ศึกษามีผู้วิจัยลักษณะนักศึกษาของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ประเทศตามสาขาวิชาต่าง ๆ พบว่า

1. นักศึกษาศาขาศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มีลักษณะ คือ ภาษาดี ค่านิยมทางสุนทรียศาสตร์สูง เหตุผลเฉียบขาด รุนแรง แต่เจ้าอารมณ์ มีบุคลิกภาพไม่แน่นอน และไม่ค่อยมีเหตุผลในด้านการเมือง เศรษฐกิจหรือทฤษฎีต่าง ๆ

2. นักศึกษาศาขาศาสตร์ มีความสามารถทางด้านคำนวณสูง มีอารมณ์มั่นคง ทิศทางสังคมค่อนข้างไปทางอนุรักษนิยม เพราะมีระเบียบแบบแผน มีคุณค่าทางสุนทรีย์ต่ำ แต่ความคิดทางการเมือง สังคม และเศรษฐกิจสูง

3. นักศึกษาศาขาศาสตร์ มักจะไม่ค่อยมักใหญ่ใฝ่สูง ใจค่อนข้างคับแคบ คุณค่าทางศาสนาค่อนข้างต่ำ แต่เฉียบคม เจ้าปัญญา และสนใจในการเมือง เศรษฐกิจสูง

การที่ทราบลักษณะบางประการของนักศึกษาทำให้การวางแผนนโยบายและแนวทางปฏิบัติในสถาบันอุดมศึกษา จะสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัยมากยิ่งขึ้น เพราะถ้าเราทราบว่านิสิตนักศึกษาของเราค่อนข้างจะใจคับแคบ เราอาจจะไม่จัดการเรียนการสอนให้แข่งขันกันเป็นรายบุคคล มากเกินไป แต่จะจัดประสบการณ์ให้เขาได้ช่วยเหลือผู้อื่น เห็นใจผู้อื่น และร่วมกันทำงานมากขึ้น และนักศึกษาเองก็ต้องมีความรับผิดชอบ และพร้อมที่จะฝึกฝนตนเองให้เป็นผู้ใหญ่ โดยการมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ทั้งด้านการเรียน สังคม กิจกรรมและภารกิจทางบ้าน นักศึกษาต้องตระหนักในความสำคัญของตนเองว่า สามารถจะมีอิทธิพลในการเมือง การปกครองประเทศได้ จึงควรให้ใครมาชักจูงการใช้พลังอันสุทธินั้น ควรศึกษาข้อมูลอย่างรอบคอบ และพยายามตัดดวงประสบการณ์ชีวิตในรั้วมหาวิทยาลัยให้สมบูรณ์ที่สุด และแอสติน (Astin Alexander ,2523) ได้กล่าวถึงงานวิจัยของเข่าว่านิสิตนักศึกษาจะพัฒนาได้ดีหากมีการติดต่อใกล้ชิดกับ อาจารย์ผู้สอน และมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัย ดังนั้นถ้า นิสิตนักศึกษาจะถือประสบการณ์ต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัย เป็นเครื่องหลอมหล่อ ทิศนคติ บุคลิกภาพ ค่านิยม ก็ควรที่จะให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นในมหาวิทยาลัย เพราะประสบการณ์เหล่านี้จะช่วยให้นักศึกษาได้ใช้ความฉลาดในการสังเกต รับรู้และเรียนรู้ สิ่งที่ดีงามในสังคมได้เป็นอย่างดี

หลักในการปลูกฝังการรับรู้ความเป็นประชาธิปไตยในสถานศึกษา

การอยู่ร่วมกันในสถานศึกษา ไม่ว่าจะกับอาจารย์ เพื่อน รุ่นพี่ รุ่นน้อง การมีหลักของประชาธิปไตยเป็นแนวทางปฏิบัติของสังคม จะทำให้นักศึกษาอยู่ร่วมกันในสถานศึกษาอย่างมีความสุข และความหมายที่แท้จริงในการรับรู้บรรยากาศความเป็นประชาธิปไตยนั้นมีหลากหลาย สถาบันการศึกษาเป็นแหล่งสำคัญในการปลูกฝังประชาธิปไตยให้แก่นักศึกษา การที่

นักศึกษาได้รับรู้และมีความเข้าใจดี ทำให้เป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดความรู้และการปฏิบัติงานต่าง ๆ ไปสู่ ผู้ปกครองและชุมชนได้อย่างรวดเร็วและถูกต้อง ผู้บริหาร อาจารย์ จะต้องตระหนักในเรื่องการปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตยที่ถูกต้องให้กับนักศึกษา เพื่อสร้างรากฐานที่ดีให้กับนักศึกษาต่อไป

สำหรับ กรณีศึกษา พันธอำพล (2535, หน้า 218 - 224) และ เสริมวิทย์ สุภเมธี (2531, หน้า 239 - 242) ได้กล่าวถึงหลักการปลูกฝังประชาธิปไตย เพื่อส่งเสริมบรรยากาศที่เป็นประชาธิปไตยแก่นักศึกษา สิ่งที่ต้องคำนึงถึงได้แก่

1. บรรยากาศในสถานศึกษา โดยการจัดสภาพแวดล้อมในสถาบันการศึกษาให้เอื้อต่อการพัฒนาวิถีประชาธิปไตย เช่น อาจารย์จะต้องแสดงให้เห็นว่า พร้อมทั้งจะกระทำกิจกรรมและมีความรับผิดชอบร่วมกันกับนักศึกษา และจะต้องเป็นผู้แนะนำในบางกรณีที่นักศึกษามีปัญหาทั้งด้านการเรียนและการปฏิบัติกิจกรรม การสอนหรือการกระทำกิจกรรมใด ๆ ต้องพยายามให้นักศึกษา ได้คิดและใช้เหตุผล

2. บุคลิกภาพของครูอาจารย์สถานศึกษาเป็นแหล่งสำคัญในการปลูกฝังประชาธิปไตยให้กับนักศึกษาและผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการให้ความรู้อบรมสั่งสอนก็คือ ครูอาจารย์ ดังนั้นครูอาจารย์ต้องมีหลักในการปลูกฝังประชาธิปไตย เพื่อสร้างรากฐานที่ดีแก่เด็ก ดังนี้

2.1 ลักษณะความสัมพันธ์กับนักศึกษา

2.1.1 มีความยุติธรรม

2.1.2 ส่งเสริมให้นักศึกษาได้แสดงความคิดเห็นด้วยเหตุผล

2.1.3 ยิ้มแย้มแจ่มใสเป็นกันเองกับนักศึกษามีความมั่นคงทางอารมณ์

2.1.4 มีความรักนักศึกษาอย่างจริงใจ

2.1.5 เป็นผู้ประสานงานให้นักศึกษาได้มีโอกาสแสดงออกมากที่สุด

2.2 ลักษณะการทำงาน

2.2.1 มีความรับผิดชอบต่องานในหน้าที่และงานที่ได้รับมอบหมาย

2.2.2 มีความสัมพันธ์อันดีต่อเพื่อนร่วมงานและนักศึกษา

2.2.3 ปฏิบัติหน้าที่ในฐานะที่ปรึกษา และประสานงานในการจัดกิจกรรมให้นักเรียนนักศึกษาได้อย่างดี

2.2.4 มีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง

2.2.5 มีความกระตือรือร้นและมีความสุขต่อการทำงาน

3. นักเรียน เป็นบุคคลสำคัญที่จะเติบโตไปเป็นกำลังในการพัฒนาประเทศชาติให้เจริญรุ่งเรืองต่อไปในภาคภายใน การปลูกฝังการรับรู้บรรยากาศความเป็นประชาธิปไตย ในสถานศึกษา นอกจากการเรียนการสอนแล้วการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นสิ่งที่ควรเน้นให้นักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมมากที่สุด เพราะนักศึกษาจะแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ในการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญาอย่างชัดเจน จากการเข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ฉะนั้นสิ่งที่จะทำให้เกิดในตัวนักศึกษาเพื่อเป็นการสร้างรากฐานที่ดีดังนี้

- 3.1 ให้นักศึกษามีความเคารพและให้เกียรติทั้งรุ่นพี่ เพื่อนและรุ่นน้อง
- 3.2 ให้นักศึกษามีความรับผิดชอบ อดทน และซื่อสัตย์ที่จะช่วยให้เขาสามารถอยู่ในสังคม
- 3.3 ให้อัจฉริยะตัดสินใจและแก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยการมีสติสัมปชัญญะ
- 3.4 สร้างความมั่นใจในตนเองมีจิตใจเข้มแข็ง มีความละเอียดรอบคอบกล้าแสดงความคิดเห็น
- 3.5 ให้นักศึกษามีความรู้และทักษะในการดำเนินงานและดำเนินได้อย่างถูกต้อง

4. การจัดห้องเรียน เพื่อให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการฝึกกระบวนการประชาธิปไตยอย่างได้ผล ครูอาจารย์จำเป็นต้องจัดห้องเรียนให้เอื้อสำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

เมื่อพิจารณาจากเหตุผลข้างต้น จะพบว่าสถาบันควรมีบทบาทในการเสริมสร้างการเรียนรู้และปลูกฝังค่านิยม ทักษะคิดต่อการเรียน การรับรู้บรรยากาศความเป็นประชาธิปไตย การส่งเสริมให้นักศึกษาทำงานร่วมกันและมีความสามัคคี มีเหตุผล มีความคิดริเริ่ม จะทำให้นักศึกษารู้จักสิทธิและหน้าที่ รับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติต่อไปในอนาคต

การจัดกระบวนการเรียนการสอนที่ส่งเสริมประชาธิปไตย

การเรียนการสอนทุกกระบวนการ อาจารย์ควรตระหนักถึงบทบาทในการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่ส่งเสริมประชาธิปไตย แม้ว่าจะสอนในวิชาที่ไม่มีเนื้อหาประชาธิปไตยก็ตาม โดยคำนึงถึงการเสริมสร้างพฤติกรรมของนักศึกษาตามหลักประชาธิปไตย ซึ่ง สุเมธ เจตปิยะวัฒน์ (2539, 28-29) เขียนไว้โดยอาจสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. ดูแลให้คำปรึกษานักศึกษาในการทำงานกลุ่ม ให้สามารถปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ได้อย่างถูกต้อง
2. มีการตัดสินใจโดยยึดหลักการเหตุผล เช่น เมื่อเกิดกรณีความเห็นไม่ตรงกันระหว่างอาจารย์กับนักศึกษา นักศึกษากับนักศึกษา หรือนักศึกษากับบุคคลอื่น ๆ ก่อนการตัดสินใจดำเนินการใด ๆ อาจารย์ควรรับฟังเหตุผล หรือความคิดเห็นของกลุ่มก่อนเสมอ
3. มีการตัดสินใจโดยยึดถือเสียงข้างมาก เช่น เมื่อกลุ่มมีการอภิปรายในประเด็นที่เป็นข้อคิดเห็นซึ่งยังไม่มีข้อยุติ และได้มีการอภิปรายแสดงเหตุผลอย่างรอบคอบแล้ว ก็สามารถใช้มติเสียงข้างมากตัดสินใจ แต่หากได้มีการอภิปรายจนสามารถหาข้อยุติด้วยความเห็นพ้องต้องกันก็จะเป็นมติเสียงข้างมากที่ดีที่สุด
4. ดูแลให้นักศึกษาได้อยู่ร่วมกัน ทำงานร่วมกัน และปฏิบัติต่อกันฉันท์มิตร โดยไม่คำนึงถึงฐานะ อาชีพของผู้ปกครอง หรือจุดเด่น จุดด้อยของแต่ละคน
5. ให้ความรัก ความเมตตา ความเอาใจใส่ และความเป็นกันเองกับนักศึกษาอย่างทั่วถึง
6. มีการยึดกฎเกณฑ์ กติกา ที่กำหนดด้วยความเสมอภาค และยึดหยุ่นได้ตามเหตุผลและสถานการณ์ที่จำเป็น
7. เปิดโอกาสให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการประเมินผลของตนเองและของกลุ่ม
8. เปิดโอกาสให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลป้อนกลับในการสอน ซึ่งนอกจากจะเป็นกระจกเงาส่องตนเองแล้ว ยังเป็นการแสดงความใจกว้างยอมรับฟังความคิดเห็นของนักศึกษา

ดังนั้นการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่ส่งเสริมประชาธิปไตยในสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพและเกิดการรับรู้บรรยากาศความเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริงนั้น จะต้องจัดองค์กรในสถานศึกษาด้วย อาทิ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรในสถาบัน เพื่อเป็นการจัดระบบให้ทุกคนในสถานศึกษามีส่วนร่วมในการเสริมสร้างบรรยากาศแบบประชาธิปไตย

ความสัมพันธ์ของนักศึกษากับบุคลากรในมหาวิทยาลัย

การรับรู้บรรยากาศความเป็นประชาธิปไตยนั้น ความสัมพันธ์ของนักศึกษากับบุคคลหรือสิ่งแวดล้อมรอบตัว ๆ จะเป็นส่วนสำคัญในการเสริมสร้างบรรยากาศภายในมหาวิทยาลัยให้เป็นประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น อาทิเช่น ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับนักศึกษาที่เป็นประชาธิปไตยนั้น ควรมีลักษณะดังนี้

1. ต้องเข้าใจพฤติกรรมของนักศึกษาทั้ง ในลักษณะของความเป็นสมบัติของสถานศึกษา และลักษณะตามธรรมชาติของวัยรุ่น

2. ไม่พยายามใช้กฎ ระเบียบ และการควบคุมความประพฤติด้วยการลงโทษหรือประจาน เพื่อสร้างวินัยและความเรียบร้อยในสถานศึกษา แต่พยายามใช้จิตวิทยาและความสัมพันธ์ที่ดีต่อนักศึกษาเป็นเครื่องมือในการปรับพฤติกรรมของนักศึกษา

3. ทำตนเหมือนพ่อแม่ของนักศึกษา ด้วยการให้ความรัก การดูแล ความเอาใจใส่ มีความผูกพันทางจิตใจ และปฏิบัติต่อนักศึกษาทุกคนด้วยความเสมอภาค

4. พยายามให้นักศึกษาได้เจริญงอกงามด้วยบรรยากาศของความเป็นประชาธิปไตย มีความเข้าใจ และเต็มใจที่จะปรับพฤติกรรมด้วยตนเอง

5. จะต้องส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมนักศึกษา เพื่อให้นักศึกษาได้มีประสบการณ์ในการดำรงชีวิตร่วมกับคนอื่น และเข้าใจหลักของประชาธิปไตยเป็นอย่างดี

6. ร่วมกิจกรรมกับนักศึกษาบ้างบาง โอกาส เพื่อสร้างความเป็นกันเองและเพื่อทราบความต้องการ และปัญหาของนักศึกษาในการที่จะนำมาปรับปรุงแก้ไขกิจการของสถานศึกษาเพื่อให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษาอย่างสูงสุด

7. ขกย่องชมเชยนักศึกษาที่กระทำดี และช่วยเหลือนักศึกษาที่มีปัญหา จะเป็นการช่วยให้นักศึกษามีความเคารพและศรัทธาต่อผู้บริหารมากขึ้น

8. หากมีความจำเป็นจะต้องลงโทษนักศึกษา จะต้องเป็นไปเพื่อการปรับปรุงพฤติกรรมให้ดีขึ้นและให้นักศึกษาเข้าใจและยอมรับการลงโทษ

9. พยายามจัด โอกาสให้นักศึกษาได้แสดงผลงานและแสดงความรู้ความสามารถให้เต็มที่ นอกจากการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับนักศึกษาเพื่อให้เกิดบรรยากาศของความเป็นประชาธิปไตยแล้วการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษา ก็มีความสำคัญต่อกระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพไม่น้อยกว่ากัน ดังนั้นการเสริมสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนที่เป็นแบบประชาธิปไตย ควรเป็นลักษณะดังนี้

1. ยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล และวาง โครงการเพื่อส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของนักศึกษาแต่ละคนให้เกิดประโยชน์แก่ตนและสังคมมากที่สุด

2. ต้องเข้าใจและรู้จักนักเรียนเป็นอย่างดี มิใช่รู้จักแต่ชื่อ-นามสกุล ชั้นเรียนที่อยู่อาศัยเท่านั้น แต่ต้องเข้าใจในเรื่องความสามารถ ความถนัด ความสนใจ จุดเด่น จุดด้อย จุดอ่อนและพื้นฐานส่วนประกอบที่อยู่รอบตัวได้เป็นอย่างดี

3. อาจารย์ควรร่วมมือกัน ในการแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักศึกษาเพื่อช่วยพัฒนา นักเรียนให้เจริญก้าวหน้าอย่างดีที่สุด

4. จัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน กระตุ้นนักเรียนกระตือรือร้น อยากรู้ อยากรทดลอง และแสวงหาความรู้ บรรยากาศในห้องเรียน ควรให้นักศึกษาได้มีส่วนร่วมใน กิจกรรมการเรียนการสอนด้วย

5. ในการร่วมกิจกรรมนักเรียนหรือการทำงานเป็นกลุ่มของนักเรียน อาจารย์ที่ปรึกษา ควรให้นักศึกษาได้ปฏิบัติอย่างจริงจัง โดยใช้หลักการของประชาธิปไตย

6. ไม่ใช่วิธีเกรี้ยวกราด ดูว่านักเรียน หรือกระทำการอื่นใดที่ทำให้นักศึกษาเกิดความเกรงกลัวอาจารย์จนไม่กล้าแสดงออกซึ่งความคิดเห็นและการร่วมกิจกรรม

7. ให้กำลังใจนักศึกษาตามโอกาสอันสมควร เพื่อเป็นแรงจูงใจให้นักศึกษาเกิด พฤติกรรมที่พึงประสงค์

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนของนักศึกษาแต่ละคน อาจสรุปได้ดังนี้ เพื่อนทำหน้าที่ช่วยนักศึกษาให้ผ่านยุควิกฤตต่าง ๆ และทำให้มีความเป็นอิสระจากบ้านและครอบครัวได้ หรือในบางสถานการณ์เพื่อนร่วมกลุ่มสามารถช่วยเหลือเกื้อหนุนในด้านกำหนดวัตถุประสงค์ในการเรียนและวิชาการได้ และสามารถให้กำลังใจในเรื่อง โดยทั่ว ๆ ไป ซึ่งไม่สามารถจะหาได้จากคณาจารย์ ชั้นเรียนหรือหลักสูตรที่กำหนดเอาไว้ได้ นอกจากนี้ การมีเพื่อนสามารถให้ โอกาสนักศึกษาในการฝึกการอยู่ร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับบุคคลที่มีพื้นหลังความสนใจ และการฝึกอบรมแตกต่างกัน และช่วยเสริมคุณค่าภายในกลุ่มให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น และทำให้เป็นการยากที่จะเปลี่ยนแปลงคุณค่าต่าง ๆ เหล่านั้น นอกจากนี้แรงผลักดันจากกลุ่มยังอาจออกไปใน รูปทำทนายและต่อต้านคุณค่าและความคิดเก่า ๆ กระตุ้นความสำนึกทางวิชาการและเป็นเครื่อง ทดสอบแนวความคิดและประสบการณ์ใหม่ ๆ สามารถทำให้นักศึกษามีความมั่นใจและพอใจ ในตนเองยิ่งขึ้นและช่วยตอบสนองความ สนใจของนักศึกษา และเพื่อนช่วยทำหน้าที่ให้การฝึก เข้าสังคมแก่นักศึกษาและช่วยสร้างความสัมพันธ์ส่วนตัวซึ่งมีผลในการช่วยเหลือกันและกัน

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษากับเพื่อนในสถาบันอุดมศึกษา จึงมี ความสำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งจะมีผลต่อกระบวนการเรียนการสอน ทั้งระบบการเรียนการสอน และการบริหารเพื่อให้ได้สามารถใช้กระบวนการกลุ่มในหมู่นักศึกษา เพื่อก่อให้เกิดการเรียนที่มี ประสิทธิภาพและพัฒนาบุคลิกภาพนักศึกษาแบบรอบด้าน

ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษากับมหาวิทยาลัยนั้น การให้โอกาสนักศึกษาได้ มีส่วนร่วมในการบริหารตามสมควร เพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน เพื่อเป็นแนวทางใน การให้นักศึกษาตัดสินใจ รับผิดชอบในการทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์ การปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่ จรรยาโลงวิถีชีวิตนักศึกษาในช่วงที่ศึกษาอยู่ในสถาบัน การจัดองค์กรภายในสถานศึกษาที่แสดง

ความเป็นประชาธิปไตย นอกจากจะทำให้เปิดโอกาสให้ทุกคนได้เรียน ได้ทำงานตามความรู้ ความสนใจ ความถนัดของแต่ละบุคคลแล้วยังช่วยทำให้การประสานงานภายในหรือภายนอก สถานศึกษาดีด้วย อาจารย์สามารถเข้าพฤติกรรมของนักศึกษา นักศึกษามองอาจารย์มีความยุติธรรมและให้ความเสมอภาคแก่นักศึกษาทุกคนเท่าเทียมกัน จะทำให้ทุกคนในสถานศึกษาได้ แสดงความสามารถของตนอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ

การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตย

การจัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาก็เป็นสิ่งที่สำคัญประการหนึ่งที่ต้องคำนึงถึงเพราะ จะช่วยเสริมสร้างบรรยากาศภายในสถานศึกษา ให้เป็นประชาธิปไตยยิ่งขึ้น ทั้งนี้บรรยากาศ และสิ่งแวดล้อมที่ดี เปรียบเสมือนครูที่พูดไม่ได้ แต่อิทธิพลในการเสริมสร้างความคิด จิตใจ ที่เป็นประชาธิปไตยได้อย่างดี ดังที่ สุเมท เจตปิยะวัฒน์ (2539, หน้า34-36) ได้เขียนถึง การจัด สภาพแวดล้อมของสถานศึกษาที่ส่งเสริมบรรยากาศประชาธิปไตยได้ 3 กลุ่มใหญ่ดังนี้

1. สภาพแวดล้อมด้านกายภาพ ได้แก่ การจัดบริเวณมหาวิทยาลัย อาคารเรียน ห้องเรียน วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่คำนึงถึงความสะอาด ร่มรื่น มีชีวิตชีวาและมีความสร้างสรรค์

การจัดสภาพแวดล้อมด้านกายภาพควรอยู่ภายใต้หลักการของการร่วมคิด ร่วมทำ เพราะนอกจากจะได้มาซึ่งทางเลือกหลาย ๆ วิธี หลาย ๆ คนแล้ว ยังเสริมสร้างความรู้สึที่ดี ความรู้สึกมีส่วนร่วม เปิด โอกาสให้นักศึกษาได้แสดงความคิดเห็น ตัดสินใจวางแผน

2. สภาพแวดล้อมด้านวิชาการ ได้แก่ การจัดสภาพแวดล้อมเสริมทางการเรียน การสอน ทั้งในและนอกห้องเรียน ตลอดจนการจัดบริการส่งเสริมสนับสนุนทางวิชาการต่าง ๆ ที่จะทำให้นักศึกษาได้รับความรู้และประสบการณ์ให้มากที่สุด ภายใต้บรรยากาศที่มีชีวิตชีวา อย่างเป็นประชาธิปไตย

3. สภาพแวดล้อมด้านการบริหารจัดการ เช่น การส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่าง บุคลากรในสถานศึกษา ในลักษณะต่าง ๆ เช่น ความเป็นกันเอง ยิ้มแย้มแจ่มใส มีโอกาส พบปะสังสรรค์หรือร่วมกันทำกิจกรรม ยอมรับในบทบาทหน้าที่ของแต่ละคน

การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตยในมหาวิทยาลัยนั้น จะทำให้ บุคลากรในมหาวิทยาลัยและนักศึกษามีอิสระในการแสดงออก มีความร่วมมือในการทำงาน และเลือกกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมแบบประชาธิปไตยได้อย่างเต็มที่

2. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางจิตวิทยา

พฤติกรรม หมายถึง การกระทำที่แสดงออกมาโดยสามารถที่จะสังเกตเห็นได้ หรือสามารถใช้เครื่องมือวัดได้ พฤติกรรมช่วยให้มนุษย์สามารถปรับตัวเข้าได้กับสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ซึ่งนักจิตวิทยาในกลุ่มพฤติกรรมนิยม มีความเชื่อว่า พฤติกรรมส่วนใหญ่ของคนเรานั้น เกิดจากการเรียนรู้ โดยที่มนุษย์เราอาจเรียนรู้ได้ใน 3 ลักษณะด้วยกัน (คาร์ณี พานทอง พาลุสุข ,2532,หน้า 11 -20) คือ

1. การเรียนรู้ขึ้นเนื่องมาจากสิ่งเร้า เช่น ความกลัว ความวิตกกังวล เป็นต้น ซึ่งเป็นการเรียนรู้เนื่องมาจากสิ่งเร้า เช่น เวลาใกล้สอบ ทำให้เกิดความวิตกกังวล กลัวสอบไม่ได้ เป็นต้น ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าว ยากแก่การควบคุมเพราะเกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ แต่ถ้าบุคคลรู้ก่อนว่าเป็นเพราะว่าสิ่งเร้าใดก็อาจจะแก้ปัญหาของสิ่งเร้านั้นได้ โดยตัดความสัมพันธ์สิ่งเร้านั้นกับพฤติกรรมการตอบสนองเสีย การตอบสนองที่ไม่สามารถควบคุมได้ก็จะไม่เกิดขึ้น

2. การเรียนรู้จากเงื่อนไขผลกระทบ คือพฤติกรรมใดที่บุคคลกระทำในสังคม ผลกรรมที่ตามมาจะเป็นตัวกำหนดการเกิดขึ้น หรือการไม่เกิดของพฤติกรรมนั้นอีกในสภาพที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งผลกรรมที่ทำให้เกิดขึ้นพฤติกรรมนั้นเกิดขึ้นซึ่งอีกในสภาพที่คล้ายคลึงกัน เรียกว่า ตัวเสริมแรง และผลกรรมที่ไม่ทำให้พฤติกรรมนั้นเกิดขึ้นเรียกว่า การลงโทษ

3. การเรียนรู้โดยการผ่านตัวแบบ เป็นการเรียนรู้ที่บุคคลสังเกตจากพฤติกรรมของตัวแบบ อาจเป็น ครู ผู้ปกครอง เพื่อน หรือจากสื่อมวลชนต่าง ๆ

การจะศึกษาถึงพฤติกรรมของมนุษย์ จะเป็นหนทางนำไปสู่ความกระจ่างในอันที่จะรู้จักเป้าหมายของมนุษย์แต่ละคนว่าอะไรทำให้คนประสบความสำเร็จ มีการตั้งเป้าหมายที่ชัดเจน การได้รู้จักมนุษย์ในแง่มุมบางส่วนจะทำให้เข้าใจบุคคลมากขึ้น และลักษณะทางจิตวิทยาโดยเฉพาะด้านแรงจูงใจเป็นความพยายามในอันที่จะเปลี่ยนแปลง ความเชื่อ ค่านิยมทัศนคติและความรู้สึก รวมไปถึงการกระทำของบุคคลด้วยจุดมุ่งหมายที่ว่าจะให้บุคคลมีพฤติกรรมในทางที่ต้องการ

แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Achievement Motive)

แรงจูงใจเป็นสาระสำคัญกระบวนการหนึ่งทางจิตวิทยา ซึ่งสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างยิ่งในชีวิตประจำวัน ซึ่งพฤติกรรมของมนุษย์ที่ปรากฏขึ้นในสังคม ไม่ว่าพฤติกรรมของแต่ละคนระหว่างบุคคล หรือพฤติกรรมในกลุ่มบุคคลย่อมเกิดขึ้นจากความต้องการของมนุษย์ เริ่มต้นจากความต้อการปัจจัย 4 แล้วยังต้องการความปลอดภัย นอกจากนี้ยังต้องการความสำเร็จและความสมหวังในชีวิตของคน อันเป็นจุดสำคัญที่สุดในชีวิตของมนุษย์

ดังนั้นการแสดงพฤติกรรมของมนุษย์ในฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง จึงเป็นเรื่องที่ควรจะเข้าใจว่าทำไมถึงลักษณะอย่างไรบ้าง และในสังคมของมนุษย์ต้องการการอยู่ร่วมกัน มีการจัดโครงสร้างของสังคมอย่างเป็นระเบียบ การมีชีวิตอยู่ในสังคมของมนุษย์ มนุษย์ทุกคนต่างต้องการที่จะประสบความสำเร็จในชีวิต และสังคมให้รางวัลแก่ผู้ที่ประสบความสำเร็จนั้น สิ่งนี้ทำให้แรงจูงใจต้องเกี่ยวข้องกับมนุษย์ โดยเฉพาะแรงจูงใจทางสังคม ด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

ความหมายของแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ เป็นแรงจูงใจที่เกิดขึ้นจากการคาดหวังของบุคคล ซึ่งอาจจะได้พบหรือมีประสบการณ์จากสิ่งใดสิ่งหนึ่งจนเป็นรอยประทับใจมาตั้งแต่ยังเล็ก ๆ แล้วเขาก็พยายามที่จะก้าวไปสู่ความสำเร็จอันนั้น โดยเขาจะตั้งเป็นมาตรฐานการกระทำของเขาเอาไว้ ถ้างานที่เขาคาดหวังไว้เกิดผลสำเร็จกำลังก็จะเกิดขึ้นและจะคาดหวังความสำเร็จในครั้งต่อ ๆ ไปสูงยิ่งขึ้น แต่ถ้าไม่ประสบผลสำเร็จและเกิดขึ้นบ่อยครั้ง การตั้งการคาดหวังที่จะลดต่ำลง จนอาจกลายเป็นคนท้อถอย ไม่สู้ ไม่กล้าคิดแล้วไม่กล้าหวังต่อสิ่งต่าง ๆ ในอนาคตต่อไป

คำว่า แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ นั้น Atkinson (Atkinson, ถัดดา กิตติวิภาต ,2526,หน้า 68-70) ได้ให้ความหมายไว้ว่า เป็นการกระทำที่เกิดจากแรงผลักดัน ซึ่งบุคคลรู้ตัวว่าการกระทำนั้นจะต้องมีการประเมินผลตัวเองจากตัวเอง และจากบุคคลอื่นและผลจากการประเมินอาจเกิดความพึงพอใจเมื่อผลงานนั้นเกิดความสำเร็จหรือ อาจไม่พอใจเมื่อผลงานนั้นไม่สำเร็จ ซึ่งจะเกิดความสำเร็จมากน้อยเพียงใดก็ต้องนำงานนั้นไปเปรียบเทียบกับมาตรฐานที่สังคมถือว่าดี

สำหรับ McClelland (McClelland, David C, อ้างใน พรพิมล วรวิฑูรย์พงศ์, 2529, หน้า 31) ได้กล่าวว่า แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Achievement Motive) หมายถึง ความมุ่งหวังที่จะประสบความสำเร็จ ความพยายามฝ่าอุปสรรคในการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ความพยายามเอาชนะคนอื่น หรือความต้องการที่จะเพิ่มศักดิ์ศรีของตนเอง ซึ่งความต้องการเหล่านี้เป็นแรงจูงใจให้เกิดการกระทำและนำมาซึ่งสัมฤทธิ์ผล

และ Murray (Murray Henry H, อ้างใน พิสิษฐ์ มณีไชย ,2534,หน้า 87 และทรงพล ภูมิพัฒน์, 2538, หน้า 156-157) ได้กล่าวว่า แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ หมายถึง ความปรารถนาที่จะได้รับผลสำเร็จจากการกระทำกิจการต่าง ๆ ตลอดจนเกิดความต้องการที่จะทำงานอย่างอิสระโดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคเพื่อให้บรรลุเป้าหมายอันสูงสุด

จากความหมายข้างต้นสรุปได้ว่า แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์นี้เป็นแรงจูงใจที่เกิดขึ้นจากการคาดหวังของบุคคล ซึ่งอาจจะได้พบหรือมีประสบการณ์จากสิ่งใดสิ่งหนึ่งจะเป็นรอยประทับใจมานานแล้วเขาพยายามที่จะก้าวไปสู่ความสำเร็จอันนั้น และแรงจูงใจนี้สามารถกระตุ้นเร้าให้

เกิดขึ้นได้ และการที่บุคคลมีความต้องการแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์แตกต่างกันย่อมมีการเรียนรู้ที่แตกต่างกันไปด้วย เรามักคาดหวังว่าผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงย่อมมีพลังผลักดันอยากทำการใด ๆ ให้สำเร็จมากยิ่งขึ้นกว่าผู้ที่มีแรงจูงใจต่ำ

ทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

พฤติกรรมที่มนุษย์แสดงออกมา นักจิตวิทยาเชื่อว่าจะต้องมีสิ่งชักนำเป็นตัวกระตุ้นอยู่เบื้องหลัง ซึ่งตัวกระตุ้นที่สำคัญอันหนึ่งคือแรงจูงใจ โดยเฉพาะแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ที่ทำให้คนมีประสิทธิภาพในการทำงาน มีความกระตือรือร้นที่จะพยายามทำงานให้ได้ผลดีเยี่ยม พยายามแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง มีจิตใจมุ่งมั่นจะเอาชนะอุปสรรคทั้งปวง ดังนั้นแรงจูงใจจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของมนุษย์

สำหรับ ทฤษฎีเร้าอารมณ์ของ Atkinson เป็นทฤษฎีที่กล่าวถึงความสำเร็จในการทำงานของบุคคล ซึ่ง Atkinson ได้ทำการศึกษาความต้องการที่จะประสบความสำเร็จในการทำงาน โดยใช้แบบทดสอบที่เรียกว่า Test Anxiety Questionnaire หรือ TAQ

Atkinson (Atkinson อ้างใน ลัดดา กิติวิภาต , 2526, หน้า 68-70) ได้กล่าวว่า แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ จะต้องคำนึงถึงประเด็นต่าง ๆ 3 ประการ คือ

1. แรงจูงใจที่จะบรรลุความสำเร็จ (Motive to Achieve Success) บุคคลแต่ละคนมีแรงจูงใจที่จะไปสู่ความสำเร็จรวมทั้งแรงจูงใจที่จะหลีกเลี่ยงความล้มเหลวแตกต่างกันขึ้นอยู่กับประสบการณ์เดิมของแต่ละบุคคล
2. โอกาสของความสำเร็จ (Probability of Success) ถ้างานที่ทำไม่ยากหรือง่ายเกินไป บุคคลจะมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์มาก แต่ถ้างานที่ทำง่ายหรือยากมากเกินไป ไม่ว่าจะคน ๆ นั้นจะมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์มากหรือน้อย เขาก็จะไม่คิดว่าเขาจะมีโอกาสที่จะสำเร็จหรือล้มเหลว
3. คุณค่าของความสำเร็จ (Incentive value of Success) บุคคลจะมีความพึงพอใจในความสำเร็จของตนมากยิ่งขึ้น ถ้างานที่ทำสำเร็จนั้นเป็นงานยาก ตรงกันข้ามถ้างานที่ทำสำเร็จเป็นงานง่าย เขาก็จะไม่เกิดความพึงพอใจในความสำเร็จนั้นมากเท่าไร

นอกจากนี้ Atkinson ยังกล่าวถึง องค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการตั้งเป้าหมายในการทำงานของบุคคล (Factors Affecting Goal-Setting) ด้วย โดยปกติแล้วเป้าหมายในการทำงานมี 3 ประการคือ

1. เป้าหมายในปัจจุบัน เช่น การอ่านและทำความเข้าใจในบทเรียนที่เรียนอยู่ภายใน
2. ชั่วโงม

2. เป้าหมายในอนาคต เช่น นักศึกษาที่เรียนสาขาศึกษาศาสตร์ ชั้นปีที่ 1 ตั้งเป้าหมายไว้ว่าอีก 4 ปี เขาจะสำเร็จเป็นครู

เป้าหมายดังกล่าวไม่ว่าจะเป็นเป้าหมายในปัจจุบันหรืออนาคตเป้าหมายที่เราตั้งหรือคาดหวังไว้จะมีผลต่อความสำเร็จและความล้มเหลวของเราทั้งสิ้น

ส่วน McClelland ได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของบุคคลตลอดมา เขาพยายามศึกษาวิธีเสริมสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ว่า จะสร้างขึ้นได้หรือไม่เพียงใด และด้วยวิธีอย่างไร ซึ่ง McClelland ได้เสนอวิธีสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ไว้ 4 ประการ ดังนี้ (McClelland David C, อ้างใน พรพิมล วรวิฑูรย์, 2529, หน้า 31)

1. กำหนดจุดมุ่งหมายและพยายามทำให้สำเร็จเป็นขั้น ๆ ไป หมายความว่างานบางอย่างเราไม่สามารถที่จะทำให้สำเร็จลงได้ในคราวเดียวแม้ว่าเรามีความสามารถที่จะทำงานนั้นได้ ทั้งนี้เพราะมีองค์ประกอบอื่น ๆ อีกที่จะส่งผลให้งานนั้นสำเร็จ เมื่อเป็นดังนี้เราจึงต้องตั้งจุดมุ่งหมายเป็นขั้นตอน และพยายามทำให้ขั้นตอนอันนั้นสำเร็จไปแล้วจึงดำเนินขั้นตอนใหม่ต่อไป

2. ศึกษาและเลียนแบบจากตัวอย่างที่ดี หมายความว่า เราทำงานใดก็ตาม ก็ควรจะได้ศึกษางานนั้นจากบุคคลที่เขาทำได้สำเร็จและได้ชื่อว่าเป็นผู้ทำงานดี เมื่อได้แนวจากตัวอย่างที่ดีเราก็อาจจะนำมาเป็นแนวในการทำงานของเรา ซึ่งเท่ากับเป็นการสร้างแรงจูงใจให้ทำงานที่จะทำประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น

3. สร้างนิสัยที่ดีในการทำงาน หมายความว่า ในขณะที่ทำงานเราจะต้องทำจิตใจให้มั่นคง สุขุม รอบคอบ ทำไปด้วยความตั้งใจ หมั่นสำรวจดูข้อบกพร่องและปรับปรุงแก้ไขอยู่เสมอจนกระทั่งเกิดความเคยชินกลายเป็นลักษณะนิสัยและเป็นผู้ที่รับผิดชอบต่องานสูงยิ่งขึ้น

4. มีความเพียรพยายาม และไม่ทอดย้อต่ออุปสรรคการทำทุกสิ่งทุกอย่าง ย่อมมีอุปสรรคไม่มากก็น้อย ฉะนั้นเมื่อพบอุปสรรคก็ถือเสียว่ามันเป็นสิ่งธรรมดาและเป็นสิ่งจำเป็นที่ผู้ทำงานจะต้องขจัดอุปสรรคนั้นให้หมดไป

จากทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ทำให้ทราบว่าแรงจูงใจเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อกระบวนการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ที่ต้องเริ่มด้วยการจูงใจให้ผู้เรียนมีความมุ่งมั่นในการเรียน มีความปรารถนาที่จะกระทำกิจกรรมเพื่อให้บรรลุผลตามความมุ่งมั่นและเกิดความพอใจที่ได้เรียนรู้สิ่งนั้น ๆ

นอกจากนี้ ทฤษฎีลำดับขั้นการพัฒนา ซึ่งเป็นทฤษฎีของความพึงพอใจในความต้องการของ Maslow (Maslow อ้างใน คารณี พานทอง พาลุสุข ,2532,หน้า 166-168) บอกให้รู้ว่าความต้องการของมนุษย์นี้พัฒนาเป็นไปตามขั้นตอน โดยเริ่มต้นจากความต้องการต่ำสุดไปจนกระทั่งความต้องการการสูงสุด มีทั้งหมด 5 ขั้น

1. ความต้องการทางร่างกาย (Physiological Need) ได้แก่ปัจจัย 4 อันเป็นความจำเป็นสำหรับความเป็นอยู่ของมนุษย์ทุกคน ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรคและที่อยู่อาศัย
2. ความต้องการความปลอดภัย (Safety Need) บุคคลจะรู้สึกมีความปลอดภัย เมื่อสิ่งเร้าเป็นสิ่งที่เรารู้จักมักคุ้นเป็นอย่างดีและไม่ชอบที่จะต้องเผชิญกับสิ่งที่ไม่คุ้นเคย
3. ความต้องการความรักและการเป็นเจ้าของ (Love and Belonging Need) คนทุกคนต้องการความรักจากผู้อื่นและขณะเดียวกันก็ต้องการที่จะได้มีโอกาสรักผู้อื่นด้วยเรารู้สึกเหงาว่าแห้ว หากรู้สึกว่าเรายู่คนเดียวหรือไม่มีคนรัก ฉะนั้นความต้องการในขั้นนี้ มีความจำเป็นอย่างหนึ่งในชีวิตของมนุษย์ที่จะต้องแสวงหา
4. ความต้องการการยอมรับนับถือและเห็นว่าตนเองมีคุณค่าต่อสังคม (Esteem Need) ความต้องการนี้ หากได้รับการสนองตอบ ก็จะทำให้เกิดความรู้สึกมั่นใจ การยกย่องจากสังคมจะเป็นเสมือนรางวัลอันจะสร้างความพอใจ และคุณค่าให้แก่ชีวิต
5. ความต้องการความสำเร็จและความสมหวังในตนเอง (Self-Realization and Accomplishment) เป็นความต้องการสูงสุด ซึ่งมนุษย์จะตั้งอุดมคติเอาไว้ โดยต้องรู้จักและเข้าใจตนเอง มนุษย์จะพยายามศึกษาหาความรู้เพื่อให้ได้ปริญญา แล้วนำความรู้มาช่วยพัฒนาตนเองและสังคมต่อไป

ความต้องการทั้ง 5 ขั้นดังที่กล่าวมา จะมีความสัมพันธ์คาบเกี่ยวกันไป มีความต้องการที่จะสูงขึ้นไปเรื่อย ๆ ดังนั้นแรงจูงใจจะต้องคำนึงถึงความพร้อมของบุคคล เมื่อบุคคลได้บรรลุความต้องการพื้นฐานแล้วจึงจะถึงขั้นต่อ ๆ ไป

ลักษณะของบุคคลที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

การที่เราจะดูว่า บุคคลไหนเป็นผู้มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงหรือต่ำ เราอาจดูได้จากการทำงานของเขา ซึ่ง McClelland ได้กล่าวถึงลักษณะของบุคคลที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงไว้ (ทรงพล ภูมิพัฒน์,2538,หน้า 157) ดังนี้

1. การกระทำที่กิจการต่าง ๆ เขาพยายามที่จะทำให้สำเร็จมากกว่าที่จะทำเพื่อหลีกเลี่ยงความล้มเหลว

2. เขาเลือกทำงานที่เหมาะสมและเป็นไปได้ตามความสามารถของเขาให้เกิดผลสำเร็จได้ด้วยดี
3. เขาคิดว่า งานทุกอย่างจะสำเร็จด้วยความตั้งใจและจริงใจของตนไม่ใช่เพราะ โอกาสอำนวยให้
4. เขาทำงานให้สำเร็จตามเป้าหมายและมีคุณภาพ โดยไม่คิดถึงรางวัลหรือชื่อเสียงของตนเอง

ซึ่งลักษณะของผู้มีลักษณะแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงของ McClelland เป็นไปในทางเดียวกับที่ Murray (Murray Henry H, อ้างใน พิสิษฐ มณีไชย ,2534,หน้า 87) กล่าวถึงผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์อยู่ในระดับสูงจะมีลักษณะดังนี้ คือ

1. มุ่งที่จะกระทำการกิจกรรมต่าง ๆ ให้สำเร็จมากกว่าที่จะทำเพื่อหลีกเลี่ยงความล้มเหลว
2. มักจะเลือกทำสิ่งที่เป็นไปได้ และเหมาะสมกับกำลังความสามารถของตน และจะทำสิ่งนั้นได้สำเร็จ

3. คิดว่าทุกสิ่งทุกอย่าง จะสำเร็จลงได้ด้วยความตั้งใจจริงในการกระทำด้วยตนเอง ไม่ใช่เป็นเพราะ โอกาสหรือสิ่งมหัศจรรย์ช่วยจะทำการสิ่งใดมักจะทำ เพื่อให้บรรลุมาตรฐานของตนเองเสมอ

ส่วนนักจิตวิทยาได้ศึกษาและสรุปเปรียบเทียบของบุคคลที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงกับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ต่ำไว้เพื่อมองให้เห็นจุดแตกต่างที่สำคัญดังนี้ (ทรงพล ภูมิพัฒน์, 2538,หน้า 158)

ตารางการเปรียบเทียบของบุคคลที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงกับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ต่ำ

ลักษณะผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูง	ลักษณะผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ต่ำ
1. ทำงานด้วยความมานะ อดทนเพื่อเอาชนะความล้มเหลว	1. ทำงานเพื่อหลีกเลี่ยงความล้มเหลว
2. ทำงานมีเป้าหมายที่แน่นอน	2. ทำงานไม่มีเป้าหมายแน่นอน
3. ตั้งระดับความคาดหวังต่อความสำเร็จของงานไว้สูง	3. ตั้งระดับความคาดหวังต่อความสำเร็จของงานไว้ต่ำ

จากลักษณะของผู้มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงข้างต้นนั้น เราอาจกล่าวได้ว่าการที่คนเราจะเป็นผู้มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ได้นั้น ไม่ได้เกิดขึ้นง่าย ๆ แต่ต้องพัฒนาหรือปลูกฝังกันมานานพอสมควรถึงประสบความสำเร็จ

องค์ประกอบที่สัมพันธ์กับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์เป็นตัวการสำคัญอันหนึ่งที่จะก่อให้เกิดความสำเร็จ ถ้าแรงจูงใจถูกสร้างขึ้นมาก ความสำเร็จในงานนั้นก็จะมีมาก ถ้าแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ถูกสร้างขึ้นมาน้อยความสำเร็จในงานนั้นก็ย่อมมีน้อย แต่ถึงจะสร้างมาน้อยเพียงใดก็ตามความสำเร็จในงานนั้นผันแปรไปได้ ทั้งนี้มีองค์ประกอบอื่น ๆ ที่มีส่วนสัมพันธ์กับแรงจูงใจ ซึ่งองค์ประกอบเหล่านั้นอาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. องค์ประกอบภายนอก ได้แก่ สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว ซึ่งจะเป็นตัวแปรทำให้แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์เกิดการเปลี่ยนแปลง

2. องค์ประกอบภายใน ได้แก่ สิ่งที่เกิดขึ้นภายในร่างกายของบุคคล ซึ่งเป็นนามธรรมไม่สามารถที่จะมองเห็นได้ สิ่งเหล่านั้น ได้แก่ ความต้องการ ค่านิยม ความวิตกกังวล ฯลฯ

ดังนั้น การที่คนเราจะเป็นผู้มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงได้นั้น ไม่ได้เกิดขึ้นได้โดยง่าย แต่ต้องพัฒนาหรือปลูกฝังกันมานานพอสมควร โดยเฉพาะถ้าปลูกฝังกันมาตั้งแต่เด็ก มีการฝึกให้เด็กรู้จักช่วยตัวเองให้ทำสิ่งต่าง ๆ จนเป็นผลสำเร็จ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ย่อมเกิดขึ้นสูง ฉะนั้นแรงจูงใจเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ ผู้เรียนจะต้องพยายามสร้างแรงกระตุ้นเพื่อให้เกิดความสนใจที่จะเรียนรู้ให้มากที่สุด

ทัศนคติต่อการเรียน

นิสัยและทัศนคติทางการเรียน มีอิทธิพลโดยตรงกับสัมฤทธิ์ทางการเรียน นักเรียนที่มีความรู้สึที่ดีต่อครู วิธีการสอนของครู โรงเรียนและกระบวนการเรียนการสอน ยอมรับวัตถุประสงค์และคุณค่าของการศึกษาแล้ว ย่อมก่อให้เกิดแรงจูงใจ กำลังใจอันที่จะมีความขยันเอาใจใส่ มานะพยายามตั้งใจเรียนให้เกิดประสิทธิภาพ มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการเรียน ย่อมเป็นเหตุให้ผู้เรียนเกิดความท้อแท้เบื่อหน่าย ทำให้ผลการเรียนตกต่ำได้

การที่เราจะประสบความสำเร็จในการเรียนในสิ่งใด ๆ ก็ตาม ทัศนคติเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอันหนึ่งที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ มีอยู่มากมายในสังคมไทยที่นักศึกษาไม่ประสบผลสำเร็จ เนื่องจากทัศนคติ ตัวอย่างเช่น นาย ก. เมื่อเรียนจบมัธยมและมีความตั้งใจจะเป็นนักเรียน (มีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพ) แต่ด้วยว่าสอบเข้าทหารไม่ได้ หรือพ่อแม่ไม่สนับสนุนก็ตาม

นาย ก. กลับมาเรียนครู การเรียนเป็นไปอย่างเลื่อย ๆ เพราะไม่ชอบอาชีพครู ซึ่งกรณีแบบนี้มีจำนวนไม่น้อยที่ทำให้เขาไม่สามารถเรียนจบออกไปเป็นครู จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ความสำเร็จในการเรียนนั้น ทักษะเป็นตัวการสำคัญยิ่งอันหนึ่ง ที่จะก่อให้เกิดความสำเร็จในการเรียนอยู่ไม่น้อย ดังนั้นทักษะคตินั้นมีส่วนสำคัญมากที่จะทำให้การเรียนประสบความสำเร็จได้มากน้อยเพียงใด

ความหมายของทัศนคติ

ทัศนคติเป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้ ทัศนคติสามารถเปลี่ยนแปลงได้ แต่อย่างไรก็ตาม ทัศนคติต่อสิ่งต่าง ๆ ที่บุคคลสร้างขึ้นจะมีความมั่นคงถาวรพอสมควร มิใช่จะแปรเปลี่ยนไปตามอารมณ์ในขณะหนึ่ง ๆ ของบุคคล ดังนั้นความหมายของทัศนคติมีหลายความหมายด้วยกัน ซึ่งนักจิตวิทยาและนักการศึกษาได้ให้ความหมายแตกต่างกันดังนี้

Allport (Allport ,อ้างใน กฤษณา ศักดิ์ศรี,2530,หน้า 183) กล่าวว่า ทัศนคติ หมายถึงสภาวะความพร้อมทางจิต ซึ่งเกิดจากประสบการณ์ที่เป็นตัวกำหนดทิศทาง การตอบสนองของบุคคลต่อสิ่งของ บุคคล สถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง

Hilgard (Hilgard ,อ้างใน กฤษณา ศักดิ์ศรี,2530,หน้า 182) ให้ความหมายของทัศนคติไว้ว่า คือความพร้อมที่จะตอบสนองต่อสิ่งของสถานการณ์ บุคคลในทิศทางที่ได้กำหนดขึ้นแล้วในใจ

ส่วน ทวี ท่อแก้ว (2517 ,หน้า 52) เขียนไว้ว่า ทัศนคติคือ สภาพแห่งความโน้มเอียงอันเกิดขึ้นภายในจิตใจของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดในลักษณะที่จะเป็นในทางบวกและทางลบ และความโน้มเอียงอันนี้เป็นสิ่งที่ถาวรยากที่จะเปลี่ยนแปลง

สำหรับ กฤษณา ศักดิ์ศรี (2536, หน้า 184) ได้ให้ความหมายของทัศนคติ หมายถึงการลงความเห็นความรู้สึจากที่รับรู้มาว่า สิ่งใด คนใด สถานการณ์ใด สถาบันใด ตัวใด ดีหรือไม่ดีเพียงใด

นอกจากนี้ สุโท เจริญสุข (2519,หน้า 39) ได้ให้ความหมายของทัศนคติ หมายถึงความรู้สึของคนเราที่มีความคิดเห็นต่อสิ่งต่าง ๆ รอบตัว ซึ่งมุ่งเฉพาะด้านความรู้สึชอบหรือไม่ชอบ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย

สรุปว่า ทัศนคติ หมายถึง สภาพของจิตและอารมณ์ที่จะแสดงออกทางชอบหรือไม่ชอบยอมรับหรือไม่ยอมรับต่อวัตถุหรือสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น ทัศนคติในการเรียนจึงหมายถึง สภาพทางจิตและอารมณ์ที่จะแสดงออกทางชอบหรือไม่ชอบ ยอมรับหรือไม่ยอมรับ

ของนักเรียนที่มีต่อวิชาที่เรียน นอกจากนี้ นิสัยและทัศนคติทางการเรียน หมายถึง พฤติกรรมที่นำมาปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนและปฏิบัติหรือฝึกฝนเป็นประจำ ซึ่งสามารถแสดงได้ 2 ลักษณะคือ มีนิสัยและทัศนคติที่ดีและไม่ดี ซึ่งจะทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนสูงหรือต่ำ นิสัยและทัศนคติทางการเรียนไม่ได้เกิดมาโดยกำเนิด แต่อาจเกิดจากการฝึกฝน การปฏิบัติซ้ำ ๆ เป็นประจำจึงสามารถปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น เฉพาะอย่างยิ่ง ครู การที่ครูจะสร้างหรือปรับปรุงนิสัยและทัศนคติที่ดีให้นักเรียนนั้น จำเป็นต้องคำนึงถึงวิธีเรียนและการทำงาน การจัดการเวลาเรียน วิธีการจัดสภาพสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะทำให้การเรียนมีประสิทธิภาพ นอกจากครูจะเป็นผู้ช่วยแก้ไขปรับปรุง นักเรียนก็สามารถที่จะปรับปรุงนิสัยและทัศนคติต่อการเรียนให้ดีขึ้นได้ แมดดอกซ์ (Maddox) (อ้างใน ดวงใจ ผัดวง, 2540, หน้า 10) เสนอแนะวิธีที่บุคคลจะแก้ไขปรับปรุง ทักษะ และนิสัยและทัศนคติต่อการเรียนให้ดีขึ้น คือ ต้องมีสุขภาพจิตที่ดี ปรับปรุงแนวทางและวิธีการทำงานโดยมีการวางแผน แบ่งเวลาเรียน และทำงานให้มีประสิทธิภาพ

ทัศนคติต่อการเรียนเป็นรากฐานสำคัญของการเรียน เป็นแนวทางทำให้นักเรียนเกิดความตั้งใจ อยากรู้อยากเห็นในวิชาที่ครูสอน และเกิดความเอาใจใส่ต่อการเรียนอย่างเรียนจริงจัง ถ้านักเรียนมี ทัศนคติต่อการเรียนวิชาใด ก็จะทำให้ให้นักเรียนเกิดความพึงพอใจที่จะเรียนวิชานั้น มองเห็นการเรียนเป็นสิ่งที่น่าสนใจ น่ากระทำ และพยายามขวนขวายหาความรู้เพิ่มเติมมากขึ้นไปอีก

องค์ประกอบของทัศนคติ

ทัศนคติเป็นปฏิกิริยาที่คนเรามีต่อสิ่งเร้าทางสังคม ทัศนคติทั้งหลายมักจะถูกประเมินออกมาในรูปของความดี ความเลว ความชอบ ความไม่ชอบ ซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ (สุชา จันทร์เอม, 2536, หน้า 242-243)

1. Cognition Component (ด้านความคิด ความเข้าใจ) เป็นองค์ประกอบเกี่ยวกับความรู้หรือความเชื่อถือของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หากบุคคลมีความรู้หรือเชื่อว่าสิ่งใดดี ก็มักจะมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งนั้น ในทางตรงข้ามหากมีความรู้มาก่อนว่าสิ่งใดไม่ดี ก็จะมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อสิ่งนั้น

2. Feeling Component (ด้านความรู้สึก) เป็นองค์ประกอบทางด้านความรู้สึกของบุคคล ซึ่งมีอารมณ์เกี่ยวข้องกับอยู่ด้วย หากบุคคลมีความรู้สึกรัก หรือชอบพอใจบุคคลใดหรือสิ่งใดก็จะช่วยให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อบุคคลนั้นไปด้วย แต่ถ้าหากมีความรู้สึกเกลียดหรือโกรธบุคคลใด สิ่งใดก็จะทำให้มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อบุคคลนั้นหรือสิ่งนั้น

3. Action Tendency Component (ด้านการกระทำ) เป็นองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของบุคคล คือความโน้มเอียงที่บุคคลจะแสดงพฤติกรรมตอบโต้ได้อย่างใดอย่างหนึ่ง ออกมาพฤติกรรมที่เขาแสดงออกมานั้น เกิดจากความรู้และความรู้สึกที่เขามีอยู่เกี่ยวกับวัตถุ เหตุการณ์หรือบุคคลนั้น

จากองค์ประกอบทั้งสามด้านไม่จำเป็นต้องสอดคล้องกัน บางเรื่องอาจมีมากหรือน้อยกว่าอีกเรื่องหนึ่งได้หรือเราอาจมีความรู้สึกรุนแรงในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยไม่สนใจอีกเรื่องหนึ่งเลย อาจสรุปว่า ทักษคติเป็นเงื่อนไขภายในตัวบุคคลที่มีส่วนในการกำหนดการแสดงออกและทิศทางของพฤติกรรม และยังเป็นกำหนดการรับรู้ด้วย

บ่อเกิดของทัศนคติ

ทัศนคติเกิดจากประสบการณ์หรือการเรียนรู้ ไม่ได้ติดตัวมาแต่กำเนิด มีกระบวนการซับซ้อนมาก สิ่งที่มีอิทธิพลต่อการเกิดทัศนคติของบุคคลนั้นอาจเป็นรูปธรรมหรือนามธรรมก็ได้ อาจอยู่ใกล้หรือไกลตัวบุคคลนั้น ๆ ก็ได้ ดังนั้นการที่ครูหรืออาจารย์จะสร้างทัศนคติที่ดีให้แก่เด็ก จำเป็นต้องพิจารณาหลายส่วนประกอบกัน ทัศนคติมีแหล่งกำเนิดหรือต้นเหตุที่มาหลายทางดังสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. ทัศนคติเกิดจากประสบการณ์ตรงและประสบการณ์ทางอ้อม (Direct & Indirect Experience) ประสบการณ์ที่รู้สึกพอใจย่อมก่อให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อสิ่งนั้น แต่ถ้าเป็นประสบการณ์ที่ไม่พึงพอใจก็ย่อมจะเกิดทัศนคติที่ไม่ดี
2. การศึกษาเล่าเรียน การอบรมสั่งสอน ทั้งการสั่งสอนที่เป็นแบบแผน (Formal) และไม่เป็นแบบแผน (Informal) ที่ทำหน้าที่สอนเพื่อปลูกฝังทัศนคติที่ดีมากมาย
3. สำเร็จความต้องการสมปรารถนาหรือไม่ ถ้าประสงค์จางหมายถึงสิ่งใดแล้วผิดหวัง ย่อมจะเกิดทัศนคติไม่ดีขึ้น
4. บุคลิกภาพมีผลต่อทัศนคติ เช่น คนประเภทเก็บตัว (Introvert) มีทัศนคติตามแนวคิดของตนคล้อยตามคนอื่นหรือกลุ่มยาก
5. สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม รวมทั้งการเลี้ยงดูของครอบครัวมีอิทธิพลที่จะสร้างภาพพจน์หล่อหลอมเป็นทัศนคติไปได้
6. สื่อมวลชน วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์
7. ความก้าวหน้าทางวิชาการ และเครื่องมือสื่อสาร เทคโนโลยี วิชาการ การสื่อสารคมนาคม พัฒนาไปมาก ช่วยให้ความรู้สำนึกคิดของคนเปลี่ยนแปลงไป เพราะได้รับรู้ถ่ายทอด ซึมซาบสิ่งใหม่ๆ อะไรที่คิดว่าจะรับไว้ ทัศนคติใหม่ก็เกิดขึ้น

การเกิดทัศนคติเหล่านี้จะเกิดมาจากประสบการณ์ การอบรมเลี้ยงดู อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมและสื่อมวลชน ความประทับใจ และบุคลิกภาพของแต่ละบุคคล ซึ่งความต้องการที่จะบรรลุผลตามที่ปรารถนาและอื่น ๆ อีกหลายประการ ซึ่งนักศึกษาจะเรียนรู้หลักที่ทำให้เขามีทัศนคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั่นเอง

ทฤษฎีแรงจูงใจในการสร้างความสำเร็จในการเรียน

ทฤษฎีการสร้างความสำเร็จในการเรียนของ Atkinson และของ McClelland ทำให้เราตระหนักได้ว่า ความต้องการในความสำเร็จของมนุษย์เป็นสิ่งสำคัญยิ่ง และมนุษย์จะประสบความสำเร็จในการเรียนนั้น มีอยู่หลายวิธี วิธีที่คิดว่าดีและเหมาะสมของคนหนึ่ง อาจจะไม่ใช่วิธีการที่ดีและเหมาะสมของคนหนึ่ง ดังนั้นจากการศึกษาพฤติกรรมที่จะก่อให้เกิดความสำเร็จในการเรียน อาจสรุปประเด็นหลักที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. มีเป้าหมายที่แน่นอน หมายความว่า ผู้เรียนจะต้องตั้งจุดมุ่งหมายของตนเองไว้ก่อนว่า ตอนนี้เป็นนักศึกษา มีหน้าที่เรียน เมื่อเรียนจบจะไปประกอบอาชีพอะไร การมีเป้าหมายที่แน่นอน นับว่าเป็นหลักสำคัญยิ่งในทางจิตวิทยาจัดว่าเป็นการสร้างกำลังใจที่แข็งแกร่งอันหนึ่ง

2. มีความประณีตบรรจง หมายความว่า การกระทำทุกสิ่งทุกอย่างในการเรียนจะต้องตั้งใจและทำให้เกิดผลสำเร็จเป็นอย่างดีด้วย ไม่ใช่ทำเพื่อให้เสร็จหรือทำแบบสุกเอาเผากิน การเป็นคนทำงานประณีตบรรจงนั้น จะเป็นการเพิ่มสมรรถภาพให้กับผู้เรียนทำให้เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถอย่างแท้จริง

3. มีสุขภาพสมบูรณ์ หมายความว่า การมีสุขภาพร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ ไม่เจ็บป่วย จะเป็นการสร้างสมรรถภาพของคนให้สูงยิ่งขึ้น เป็นองค์ประกอบสำคัญอันหนึ่ง ที่มีส่วนทำให้ประสบความสำเร็จในการเรียนอยู่ไม่น้อยทีเดียว

การสร้างความสำเร็จของแต่ละคนอาจจะไม่เหมือนกัน แต่สิ่งที่สำคัญที่จะทำให้ประสบความสำเร็จในการเรียน นั่นคือ ผู้เรียนจะต้องเกิดความรู้สึกว่าองค์ประกอบทั้ง 3 ประการนั้น เป็นรากฐานแห่งความสำเร็จในการเรียน และทัศนคติในการเรียนมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ในทางการศึกษาทัศนคติได้รับความสนใจเป็นพิเศษ ด้วยเหตุที่เชื่อว่า ทัศนคติมีบทบาทสำคัญในอันที่จะช่วยส่งเสริมหรือสกัดกั้นการเรียนรู้ในวิชานั้น กล่าวคือ ผู้เรียนจะสามารถเรียนวิชานี้ได้ดีขึ้น ถ้าหากผู้เรียนมีทัศนคติที่ดีต่อวิชานั้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การรับรู้บรรยากาศความเป็นประชาธิปไตย

สุเมธ เจตปิยะวัฒน์ (2539) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การสร้างเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนสารภีพิทยาคม ตามการรับรู้ของอาจารย์และนักเรียน” ผลการศึกษาพบว่า การเสริมสร้างประชาธิปไตยในโรงเรียนสารภีพิทยาคม สรุปได้ว่า ด้านการจัดองค์กรบริหารให้มีลักษณะเป็นประชาธิปไตยมีการปฏิบัติในระดับน้อย ส่วนด้านการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตย ด้านการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยและด้านการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตยมีการปฏิบัติในระดับมาก แต่ก็ยังมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้ ควรมีผู้บริหารลักษณะแบบประชาธิปไตย มีความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและการจัดการเรียนการสอนที่ดีกว่าเดิม ซึ่งได้สอดคล้องกับ ราตรี แอ่อ้วน (2531) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทของผู้บริหาร ครูที่ปรึกษา และครูผู้สอน ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี” ผลการวิจัยพบว่า โดยส่วนใหญ่แล้วผู้บริหาร ครูที่ปรึกษาและครูผู้สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2, 4 และ 6 ได้ปฏิบัติบทบาทในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียน ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านการเตรียมการจัดกิจกรรม ด้านดำเนินการจัดกิจกรรม และด้านการประเมินผลการจัดกิจกรรมอยู่ในระดับที่น่าพอใจ คือ ได้ปฏิบัติบทบาทอยู่ในระดับ “ปฏิบัติเกือบเป็นประจำ” ในทุกด้าน ยกเว้น ครูผู้สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ได้ปฏิบัติบทบาทในการฝึกฝน นักเรียนให้มีวิถีชีวิตประชาธิปไตยด้านภาวะ อยู่ในระดับ “ปฏิบัติเป็นประจำ” สำหรับ อัญชลี เศรษฐเสถียร (2530) ได้ศึกษาถึงบทบาทที่คาดหวังของนักศึกษาต่ออาจารย์ที่ปรึกษาในการแนะแนวการศึกษา : กรณีศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า บทบาทที่คาดหวังต่ออาจารย์ที่ปรึกษาของนักศึกษาชายและหญิงไม่แตกต่างกัน แต่บทบาทที่ปฏิบัติจริงของอาจารย์ที่ปรึกษาตามความเห็นของนักศึกษาชายแตกต่างจากนักศึกษาหญิงอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .001 ส่วนปัญหาของนักศึกษาชายที่เกิดจากการปฏิบัติบทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษาแตกต่างจากนักศึกษาหญิงอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 และบทบาทที่คาดหวังต่ออาจารย์ที่ปรึกษาและบทบาทที่ปฏิบัติจริงของนักศึกษาทั้งสามกลุ่ม คือ กลุ่มสังคมศาสตร์-มนุษยศาสตร์ กลุ่มวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และกลุ่มวิทยาศาสตร์สุขภาพไม่แตกต่างกัน ส่วนปัญหาของนักศึกษาที่เกิดจากการปฏิบัติบทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษาทั้งสามกลุ่มคือกลุ่มสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ กลุ่มวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และกลุ่มวิทยาศาสตร์สุขภาพไม่แตกต่างกัน ซึ่งงานวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับ กรมพลศึกษา (2533) ได้ศึกษาบทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษาตามความคาดหวังของนักศึกษาวิทยาลัยพลศึกษา จำนวน 357 คน ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาชายและ

นักศึกษาหญิง เห็นด้วยปานกลางในบทบาทที่ปฏิบัติจริงของอาจารย์ที่ปรึกษา ด้านความคิดเห็นของนักศึกษาชายและนักศึกษาหญิง เกี่ยวกับบทบาทที่ปฏิบัติจริงของอาจารย์ที่ปรึกษา ไม่แตกต่างกัน ส่วนความคิดเห็นของนักศึกษาชายและนักศึกษาเกี่ยวกับบทบาทที่คาดหวังของอาจารย์ที่ปรึกษาไม่แตกต่างกันเช่นกัน นอกจากนี้ สุพัตรา เพชรมณี (2517) ได้ศึกษาถึงความคาดหวังของนิสิตที่มีต่ออาจารย์ที่ปรึกษา ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จำนวน 250 คน ผลการศึกษาพบว่า นิสิต มีทัศนคติไม่พอใจในบทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษา เพราะความคิดเห็นไม่ตรงกัน ไปหาไม่ค่อยพบ ไม่สนใจนิสิต ถือว่าความคิดเห็นของตนเองเป็นสำคัญ และใช้บริการอาจารย์ที่ปรึกษาเพียงการสั่งซื้อการอนุมัติการลงทะเบียนเรียน เปลี่ยนหรือลดวิชาเรียนมากกว่าบริการอื่น ๆ กลุ่มเพื่อน มีอิทธิพลต่อชีวิตและความเป็นอยู่มากกว่า เมื่อนิสิตมีปัญหาทั้งการเรียนและส่วนตัว เขาจึงปรึกษากับเพื่อนเป็นอันดับแรกและไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาเป็นอันดับสุดท้าย

สีหนาท โชคยาสีหนาท (2539) ได้ศึกษาพฤติกรรมของครูผู้สอนตามความคาดหวังของผู้บริหารโรงเรียนและนักเรียน ในโรงเรียนพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนคาดหวังให้ครูผู้สอนมีพฤติกรรมด้านการสอนมากที่สุด 3 ลำดับแรก คือ ส่งเสริมให้นักเรียนมีความเชื่อมั่นในตนเอง โดยให้กำลังใจเมื่อนักเรียนตอบหรือกล้าแสดงออกในชั้นแรก ศึกษาหลักสูตรและคำอธิบายรายวิชาที่สอนก่อนทำโครงการสอนและแผนการสอนและวัดผลประเมินผลตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ทุกครั้งและ นักเรียนคาดหวังให้ครูผู้สอนมีพฤติกรรมด้านการสอนมากที่สุด 3 ลำดับแรก คือ ส่งเสริมให้นักเรียนมีความเชื่อมั่นในตนเอง โดยให้กำลังใจเมื่อนักเรียนตอบหรือกล้าแสดงออกในชั้นแรกการสอน ค้นคว้าหาความรู้ใหม่ๆ มาเพิ่มเติมบทเรียนเพื่อให้ทันความเปลี่ยนแปลง และให้ความเอาใจใส่แก่นักเรียนทุกคนในชั้นเรียนอย่างทั่วถึง

แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

ณรงค์ เดิมสันเทียะ (2535) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความคงทนในการเรียนรู้ และแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ต่อวิชาคณิตศาสตร์ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนจากการสอนโดยใช้บทเรียน โปรแกรมเรียนเป็นคณะ และสอนตามคู่มือครู สสวท. พบว่านักเรียนที่เรียนจากการสอน โดยใช้บทเรียน โปรแกรมเรียนเป็นคณะ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์สูงกว่านักเรียนจากการสอนตามคู่มือครู ส่วนยุวดี อินชัยเทพ (2540) ได้ศึกษาเปรียบเทียบแรงจูงใจในการเข้าศึกษาของนักเรียนนอกโรงเรียนกลุ่มวิธีเรียนทางไกลและชั้นเรียน ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาวิธีเรียนทางไกลและวิธีเรียนแบบชั้นเรียน มีแรงจูงใจในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า แรงจูงใจทั้ง 4 ด้าน คือ ด้าน

การศึกษา ด้านอาชีพ ด้านความรักและการยอมรับ และด้านอำนาจ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และเมื่อเปรียบเทียบแรงจูงใจในการเข้าศึกษาวิธีเรียนทางไกล ตามเพศพบว่า นักศึกษาเพศชายและเพศหญิง มีแรงจูงใจในการการเข้าศึกษาโดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านอำนาจ ด้านอาชีพและด้านการศึกษา มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในขณะที่คาร์ณี วงษ์อยู่น้อย (2525) ได้ศึกษาพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์โดยใช้วิธีการให้คำปรึกษาเป็นกลุ่ม กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสายน้ำผึ้ง กรุงเทพฯ ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ต่ำจำนวน 16 คน โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 8 คน ได้แก่ กลุ่มที่ได้รับคำปรึกษาแบบกลุ่มและกลุ่มที่ได้รับเอกสารข้อสนเทศ ผลการทดลองพบว่านักเรียนทั้ง 2 กลุ่มมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงขึ้น แต่เมื่อเปรียบเทียบเฉพาะแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ภายหลังการทดลองพบว่านักเรียนที่ได้รับคำปรึกษาแบบกลุ่มมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงกว่านักเรียนที่ได้รับเอกสารข้อสนเทศ แสดงว่านักเรียนที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ต่ำ เมื่อได้รับคำปรึกษากลุ่มหรือได้เอกสารข้อสนเทศเกี่ยวกับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์แล้วมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงขึ้นและนักเรียนที่ได้รับคำปรึกษาแบบกลุ่มมีการพัฒนา แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงกว่า นักเรียนที่ได้รับเอกสารสนเทศ

ทัศนคติต่อการเรียน

ส่วน นภาพร เมษรักษ์วานิช (2515) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างนิสัยและทัศนคติในการเรียน กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และเปรียบเทียบนิสัยและทัศนคติในการเรียนระหว่างนักเรียนที่เรียนในสาขาวิชาที่ต่างกัน โดยใช้แบบสำรวจนิสัยและทัศนคติในการเรียนของบราวน์และโฮลท์ซแมน ฟอรั่ม H (The Survey of Study Habit and Attitudes : Brown and Holtzman : form H) โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนรัฐบาลในกรุงเทพมหานครผลการวิจัยปรากฏว่า นิสัยและทัศนคติในการเรียนมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .40 นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงมีนิสัยและทัศนคติในการเรียนดีกว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีนิสัยทางการเรียนและทัศนคติต่อการเรียน ไม่แตกต่างกัน และงานวิจัยของสุวิมล ว่องวานิช (2522, หน้า 59-62) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบด้านเชาวน์ปัญญา ปัญหาส่วนตัว นิสัยและทัศนคติในการเรียน กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 1,175 คน โดยใช้แบบวัดเชาวน์ปัญญา แบบสำรวจปัญหาส่วนตัว และแบบสำรวจนิสัยและทัศนคติในการเรียน พัฒนามาจากบราวน์และโฮลท์ซแมน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์

ถดถอยพหุคูณแบบเพิ่มตัวแปรเป็นชั้น ๆ ผลการวิจัยพบว่า เมื่อใช้เชาวน์ปัญญา ปัญหาส่วนตัว นิสัยและทัศนคติในการเรียนเป็นตัวทำนาย พบว่า สหสัมพันธ์ระหว่างตัวทำนายทั้ง 3 กับ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 และกลุ่มตัวทำนายที่ดีที่สุดประกอบด้วย องค์ประกอบทั้ง 3 ตัวดังกล่าว ซึ่งสามารถอธิบายความแปรปรวนของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ได้ร้อยละ 32.74 ความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการทำนายเท่ากับ .64 เมื่อจำแนกปัญหาส่วนตัว นิสัยและทัศนคติทางการเรียน ได้กลุ่มตัวทำนายใหม่เป็น 8 ตัว ผลการวิจัยพบว่า สหสัมพันธ์ พหุคูณ ระหว่างตัวทำนายทั้ง 8 ตัว กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 และ กลุ่มตัวทำนายที่ดีที่สุดประกอบด้วยเชาวน์ปัญญา ปัญหาส่วนตัว นิสัยและทัศนคติในการเรียน ด้านความรู้สึกรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับตนเอง ซึ่งกลุ่มทำนายสามารถอธิบายความแปรปรวนของ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้ร้อยละ 33.20 ความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการทำนายเท่ากับ .64

นอกเหนือจากนี้ มยุรี สิทธิเลิศอรุณ (2528) ได้ศึกษาเปรียบเทียบลักษณะนิสัยจำแนก ตามสาขาวิชา : การศึกษาเฉพาะกรณีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะสภาพ หรือพฤติกรรมที่ปฏิบัติจริง นักศึกษา ทั้ง 4 สาขาวิชา คือ สาขาวิชาวิทยาศาสตร์กายภาพ สาขา วิชาวิทยาศาสตร์ชีวภาพ สาขาวิชาสังคมศาสตร์ และสาขาวิชามนุษยศาสตร์ ในด้านความ มีเหตุผล การใฝ่รู้ การนำความรู้ไปใช้ การใช้ภาษา กิริยามารยาท รสนิยม ศาสนา การเมือง และด้านสังคม ทั้ง 9 ด้าน มีลักษณะสภาพหรือพฤติกรรมที่ปฏิบัติจริง ด้านกิริยามารยาทสูงที่ สุด ด้านศาสนาต่ำสุด สำหรับความคิดเห็นของนิสิตสาขาวิชาวิทยาศาสตร์กายภาพ สาขาวิชา วิทยาศาสตร์ชีวภาพ และสาขาวิชาสังคมศาสตร์คือ ลักษณะด้านความมีเหตุมีผล มีความสำคัญ ต่อนิสิตมากที่สุด แต่นิสิตสาขาวิชามนุษยศาสตร์ เห็นว่า การใฝ่รู้ มีความสำคัญต่อนิสิตมากที่สุด และนิสิตทั้ง 4 สาขาวิชา มีความคิดเห็นตรงกันว่า ลักษณะที่มีความสำคัญต่อนิสิตน้อยที่สุด คือด้านรสนิยม และอารมณ์ รอคอินทร์ (บทคัดย่อ อ่างใน วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2536) ได้ศึกษาและเปรียบเทียบลักษณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ด้านความรู้ ความคิด อารมณ์ สังคม ศิลปวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี ศาสนา และความมั่นใจในตนเอง ระหว่างนักศึกษาสาขาวิทยาศาสตร์กายภาพ นักศึกษาวิทยาศาสตร์ชีวภาพ และนักศึกษา สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะสภาพหรือพฤติกรรมที่ปฏิบัติจริง ด้านความมั่นใจในตนเองสูงที่สุด ด้านศาสนาต่ำที่สุด ความคิดเห็นของนักศึกษาทั้ง 4 สาขาวิชา มีความเห็นว่าลักษณะด้านการแสวงหาความรู้ เป็นลักษณะที่มีความสำคัญที่สุด และมีมากที่สุด ลักษณะที่นักศึกษาส่วนใหญ่เห็นว่าน้อย คือ ลักษณะด้านศิลปวัฒนธรรมและศาสนา ผลการวิจัยเกี่ยวกับความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของลักษณะสภาพหรือพฤติกรรมที่ปฏิบัติจริงของ

นักศึกษาต่างสาขาวิชาในด้านต่าง ๆ 7 ด้าน พบว่า ด้านความคิด อารมณ์ และความมั่นใจ ในตนเองของนักศึกษาทั้ง 4 สาขาวิชา ไม่แตกต่างกัน แต่ด้านสังคม สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ ชีวภาพแตกต่างกับสาขาวิชาวิทยาศาสตร์กายภาพและสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ส่วนด้าน ศิลปวัฒนธรรมสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ชีวภาพแตกต่างกับสาขาวิชาวิทยาศาสตร์กายภาพ และ ด้านศาสนา สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ชีวภาพแตกต่างกับสาขาวิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ในส่วนของงานวิจัยของละอองทิพย์ เหมะ(บทคัดย่อ อ้างใน วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา,2536) ได้ศึกษาและเปรียบเทียบลักษณะนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ด้านการแสวงหาความรู้ ด้านความคิดวิเคราะห์สร้างสรรค์ ด้านอารมณ์ ด้านสังคม ด้านศิลปวัฒนธรรมขนบ ประเพณี ด้านศาสนาและด้านความมั่นใจในตนเองและรู้จักตนเอง ระหว่างนักศึกษสาขา วิทยาศาสตร์กายภาพ นักศึกษาวิทยาศาสตร์ชีวภาพ นักศึกษาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีลักษณะด้านศาสนา และการแสวงหาความรู้ น้อยกว่า ด้านอื่น โดยนักศึกษสาขาวิทยาศาสตร์กายภาพมีลักษณะทั้งสองด้านน้อยกว่าสาขาอื่น และ นักศึกษาส่วนใหญ่ให้ความสำคัญ ด้านศาสนาและด้านศิลปวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี น้อย กว่าด้านอื่น

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องทำให้ทราบถึงความจำเป็นและมีความสำคัญของ ลักษณะทางสังคมในด้านการรับรู้บรรยากาศความเป็นประชาธิปไตย และลักษณะจิตวิทยาใน ด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์และทัศนคติต่อการเรียน ซึ่งลักษณะเหล่านี้จะสามารถนำมาศึกษาเพื่อ สร้างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การสร้างบรรยากาศที่ดีในสถานศึกษา การเสริมสร้างพัฒนา คุณภาพชีวิตให้แก่ศึกษาต่อไปในอนาคต และในการช่วยให้นักศึกษาเกิดการพัฒนาขึ้นกับ ตนเองนั้น จำเป็นที่มหาวิทยาลัยจะต้องจัดหาความรู้เกี่ยวกับตัวนักศึกษา โดยบุคลากรใน สถาบันต้องมีสัมพันธภาพที่ดีกับนักศึกษา เพื่อช่วยให้นักศึกษาค้นออกมาให้ได้ว่า พวกเขามี จุดมุ่งหมายอะไร ต้องการอะไร และจะทำอย่างไรจึงจะบรรลุถึงจุดมุ่งหมายของพวกเขา การที่ มหาวิทยาลัยเข้าใจในตัวนักศึกษา และให้ข้อมูลเกี่ยวกับนักศึกษาเพื่อจะได้จัดหลักสูตรและ การสอน ตลอดจนสภาพแวดล้อมในมหาวิทยาลัยให้นักศึกษาได้พัฒนาตนเองไปในทิศทางที่เขา เลือกเองได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุด